

AAM-4345-46-47 Seat No. _____

M. A. (Sem. IV) Examination

April / May - 2018

Sanskrit

(1) CE-404 अलङ्कारशास्त्र - काव्यमीमांसा - अ.१-५

(2) 404-B वेदान्तशास्त्र श्रीभाष्यम् - १-१-१(परिच्छेद १ से ५०)

(Elective Course)

(3) CC-404 पुराणशास्त्र - अग्निपुराण, अध्याय-१ श्लो २५

Time : 3 Hours]

[Total Marks : 70

(1) CE-404 अलङ्कारशास्त्र - काव्यमीमांसा - अ.१-५

१ नीचेनामांथी क्षेत्रपक्ष चार समजावो :

१४

- (१) तेषु सारस्वतेयो वृन्दीयसामपि वन्द्यः काव्यपुरुष आसीत् ।
- (२) शिक्षा, कल्पो, व्याकरण, निरुक्तं, छन्दोविधितिः ज्योतिषं च षडङ्गनि" इत्याचार्याः ।
- (३) पञ्चमी साहित्यविद्या इति यायावरीयः ।
- (४) या दुग्धाऽपि न दुग्धेव कविदोग्धुभिरन्वहम् ।
- (५) तत्र वेषविन्यासक्रमः प्रवृत्तिः विलासविन्यासक्रमो वृत्तिः, वचनविन्यासक्रमो रीतिः ।
- (६) सा च द्विधा कारयित्री भावयित्री च ।
- (७) काव्यकर्मणि कवेः समाधिः परं व्याप्रियते इति श्यामदेवः ।
- (८) गुणालङ्काररीत्युक्ति शब्दार्थग्रथनक्रमः ।

२ राजशेखरना ज्ञान अने कवन विशे सविस्तर नोंध लखो.

१४

अथवा

२ आचार्य राजशेखरनी दृष्टिअे 'काव्यपुरुष काल्पनिककथा' सविस्तर १४
समजावो.

૩ અલંકારશાસ્ત્રના સંપ્રદાયો જણાવો. ૧૪

અથવા

૩ પ્રતિભા અંગે આચાર્ય રાજશેખરના મતને વિગતવાર સમજાવો. ૧૪

૪ ટૂંકનોંધ લખો : (ગમે તે બે) ૧૪

(૧) કાવ્યપાક

(૨) કવિપ્રકાર

(૩) રાજશેખરના મતે શિષ્યના પ્રકાર

(૪) શાસ્ત્રનિર્દેશ

૫ નીચેનામાંથી ગમે તે સાત પ્રશ્નોના બે-ત્રણ વાક્યોમાં જવાબ ૧૪

આપો :

(૧) કાવ્યમીમાંસાના કેટલા અધ્યાય છે ? કયા-કયા ?

(૨) કાવ્યમીમાંસામાં રાજશેખર પોતાને માટે કઈ સંજ્ઞા પ્રયોજે છે ?

(૩) વાક્યમયના કેટલા પ્રકાર છે ? કયા-કયા ?

(૪) પ્રતિભા અને વ્યુત્પત્તિની બાબતમાં આનંદવર્ધન અને રાજશેખરના મત જણાવો.

(૫) સરસ્વતી કાવ્યપુરુષની પ્રશંસા કરતા શું કહે છે ?

(૬) પ્રવૃત્તિ, વૃત્તિ અને રીતિ એટલે શું ?

(૭) આચાર્યો વ્યુત્પત્તિ કોને કહે છે ?

(૮) શાસ્ત્રકવિના કેટલા પ્રકાર છે ? કયા-કયા ?

(૯) આચાર્ય રાજશેખરના મતે પિચુમન્દપાક કોને કહે છે ?

(૧૦) વિદ્યાસ્નાતક કવિ કોને કહેવાય ?

(૧૧) વિદ્યાસ્થાનો કેટલા છે ? કયા-કયા ?

(૧૨) કાવ્યવિદ્યાનું શિક્ષણ કોને કોણે આપ્યું હતું ?

(2) 404-B वेदान्तशास्त्र श्रीभाष्यम् - १-१-१(परिच्छेद १ से ५०)
(Elective Course)

१ नीचेनाभांथी कोष्ठपश्च भे गधभंशेनुं श्रीभाष्यानुसार विवरश १४
सहित अनुवाद करो :

(१) ब्रह्मशब्देन च स्वभावतो निरस्तनिखिलदोषोऽनवधिका-
तिशयासंख्येयकल्याणगुणः पुरुषोत्तमोऽभिधीयते । सर्वत्र
बृहत्त्वगुणयोगेन हि ब्रह्मशब्दः । बृहत्त्वं च स्वरूपेण गुणैश्च
यत्रानवधिकातिशयं सोऽस्य मुख्योऽर्थः स च सर्वेश्वर एव । अतो
ब्रह्मशब्दस्तत्रैव मुख्यवृत्तः । तस्मादन्यत्र तद्गुणलेशयोगादौपचारिकः,
अनेकार्थबल्पनायोगात्, भगवच्छब्दवत् । तापत्रयातुरैरमृतत्वाय स
एव जिज्ञास्यः । अतः सर्वेश्वरो जिज्ञासाकर्मभूतं ब्रह्म ।

(२) किं वाक्याद्वाक्यार्थज्ञानमात्रम्, उत तन्मूलमुपासनात्मकं ज्ञानमिति ।
न तावद्वाक्यजन्यं ज्ञानम्, तस्य विधानमन्तरेणापि वाक्यादेव
सिद्धेः तावन्मात्रेणाविद्या-निवृत्त्यनुपलब्धेश्च । न च वाच्यं भेद-
वासनायामनिरस्तायां वाक्यमविद्यानिवर्तकं ज्ञानं न जनयति,
ज्ञाने जातेऽपि सर्वस्य सहसैव भेदज्ञानानिवृत्तिर्नदोषाय, चन्द्रैकत्वे
ज्ञानेऽपि द्विचन्द्रज्ञानानिवृत्तिवदनिवृत्तमपि छिन्नमूलत्वेन न बन्धाय
भवतीति, सत्यां सामग्रयां ज्ञानानुत्पत्यजुपपत्तेः ।

(३) एवं सति द्वयोः प्रमाणयोर्विरोधे यत्रोगाव्यमानान्यथासिद्धि तद्बाध्यम्,
अनन्यथासिद्धमनवकाशमितरद्वाधकमिति सर्वत्र बाध्यबाधकभाव
निर्णय इति । तस्मादनादिनिधनाविच्छिन्नसंप्रदाया-
संभाव्यमानदोषगन्धानवकाशशास्त्रजन्यो निर्विशेष-नित्य-शुद्ध-
मुक्त-बुद्ध-स्वप्रकाश-चिन्मात्र-ब्रह्मात्म-भावावबोधेन
संभाव्यमानदोषसावकाश प्रत्यक्षादिसिद्ध विविधकल्परूप
बन्धनिवृत्तिर्युक्तैव । संभाव्यते च विविधविकल्प भेदप्रपञ्चग्राहि
प्रत्यक्षस्यानादि भेदवासनादि रूपाविद्याख्यो दोषः ।

(૪) નનુ ચ - સન્માત્રમનુભૂતેવિષયતયા તતો મિન્નમ્, નૈવમ્, મેદો
 હિ પ્રત્યક્ષવષયત્વાત, દુર્નિરૂપવાચ્ચ પુરસ્તાદેવ નિરસ્તઃ । અત
 ઇવ સતોઅનુભૂતિવિષયમાવોઅપિ ન પ્રમાણપદવીમનુસરતિ,
 તસ્માત્સદનુભૂતિરેવ । સા ચ સ્વતઃ સિદ્ધા, અનુભૂતિત્વાત્, અન્યતઃ
 સિદ્ધૌ ઘટાદિવદનનુભૂતિત્વપ્રસન્નઃ । કિન્ન-અનુભવાન્તરાપેક્ષા
 ચાનુભૂતેર્ન શક્યા કલ્પયિતુમ, સ્વસત્તયૈવ પ્રકાશમાનત્વાત્, ન
 હ્યનુભૂતિર્વર્તમાજા ઘટાદિવદપ્રકાશા દૃશ્યતે, યેન
 પરાયતપ્રકાશાભ્યુપગમ્યેત ।

૨ વિશિષ્ટાદ્વૈતનો અર્થ સમજાવી તેના મુખ્ય સિદ્ધાંતો વિશે નોંધ લખો. ૧૪

અથવા

૨ રામાનુજાચાર્યના મતે મહાપૂર્વપક્ષ જણાવી મહાસિદ્ધાંતની સમીક્ષા કરો. ૧૪

૩ રામાનુજાચાર્યના મતે બ્રહ્મજિજ્ઞાસાનું લઘુપૂર્વવૃત્ત જણાવી લઘુ
 સિદ્ધાંતની સમીક્ષા કરો. ૧૪

અથવા

૩ રામાનુજાચાર્યનું જીવન, સમય અને ક્વન વિશે વિસ્તૃત માહિતી આપો. ૧૪

૪ ગમે તે બે વિશે નોંધ લખો : ૧૪

(૧) રામાનુજાચાર્યસ્યઃ પૂર્વાચાર્યાઃ ।

(૨) બાધ્યબાધકભાવ ।

(૩) સૂત્ર-માણ્ય-અધિકરણમ્ ।

(૪) ધ્રુવાનુસ્મૃતિ ।

૫ ગમે તે સાત પ્રશ્નોના ઉત્તર બે કે ત્રણ વાક્યોમાં આપો : ૧૪

- (૧) રામાનુજાયાર્યના મતે ઈશ્વરના કેટલા પ્રકાર છે ? કયા કયા ?
- (૨) આલવારો કુલ કેટલા છે ? કયા કયા ?
- (૩) રામાનુજાયાર્યના મતે બ્રહ્મજિજ્ઞાસા-સમાસમાં પછીનો અર્થ જણાવો ?
- (૪) મનન એટલે શું ?
- (૫) અપચ્છેદન્યાય એટલે શું ?
- (૬) સાધનષ્ટસંપત એટલે શું ?
- (૭) રામાનુજાયાર્યના મતે અધનો અર્થ જણાવો ?
- (૮) અભિવ્યંજન એટલે શું ?
- (૯) શ્રીભાષ્યનું મંગલાચરણ જણાવો.
- (૧૦) રામાનુજાયાર્ય સત્ય જ્ઞાનમનન્તં બ્રહ્મ નો શું અર્થ કરે છે ?
- (૧૧) ભાવવસ્તુના કયા છ વિકાર છે ?
- (૧૨) ધ્યાન એટલે શું ?

(3) CC-404 पुराणशास्त्र - अग्निपुराण, अध्याय-१ श्लो २५

१ गमे ते चार श्लोक सानुवाद सभश्रवो : १४

- (१) मत्स्यावतारं वक्ष्येऽहं वशिष्ठ श्रुणुवै हरेः ।
अवतारक्रिया वृष्टनष्ट्यै सत्पालनाय हि ॥ २-२ ॥
- (२) कन्ये द्वे तूपयेमाते जनकेन सुपूजितः ।
रामोऽगात्स वसिष्ठाधैर्जामदग्न्यं विजित्य च ॥ ५-१४ ॥
- (३) कैकेय्या वञ्चितो राम राज्यं कुरु निगृहय माम् ।
त्वया वने तु वस्तव्यं कैकेयो भरतो नृपः ॥ ६-२६ ॥
- (४) सीताया हरणं पापं कृतं त्वं हि गुरुर्यतः ।
अतो गच्छामि युद्धाय रामं हन्मि सवानरम् ॥ १०-११ ॥
- (५) पुत्रौ कुशलवो जातौ वाल्मीकेराश्रमे वरौ ।
लोकापवादात्पक्तायां ज्ञातौ सुचरितश्रवात् ॥ ११-१० ॥
- (६) पर्वतं धारयित्वा च शक्राद वृष्टिर्निवारिता ।
नमस्कृतो महेन्द्रेण गोविन्दोऽथार्जुनोऽर्पितः ॥ १२-२१ ॥
- (७) तद्धनुस्तानि चास्याणि स रथस्ते चवाजिनः ।
विनाकृष्णेन तन्नष्टं दानमश्रोत्रिये यथा ॥ १५-१० ॥
- (८) वायुर्ज्योतिर्जलं पृथ्वी पञ्चव्यूहः समारितः ।
मनः श्रोत्रंत्वग्दृग्जिहवा घ्राणं षड्व्यहर्द्रितः ॥ २५-२४ ॥

૨ પુરાણનાં લક્ષણો સ્પષ્ટ કરી અગ્નિપુરાણનું લક્ષણ પ્રમાણે મૂલ્યાંકન કરો. ૧૪

અથવા

૨ અષ્ટાદસપુરાણોનો સંક્ષિપ્તમાં પરિચય કરાવો. ૧૪

૩ અગ્નિપુરાણ પ્રમાણે કૃષ્ણાવતારના પ્રસંગોનું ક્રમિક આલેખન કરાવો. ૧૪

અથવા

૩ સાહિત્યિકકૃતિ તરીકે અગ્નિપુરાણનું મૂલ્યાંકન કરો. ૧૪

૪ ટૂંકનોંધ લખો : (ગમે તે બે) ૧૪

(૧) પુરાણસાહિત્યનો ઉદ્ભવ-વિકાસ.

(૨) વામન અવતાર કથા.

(૩) વિશ્વામિત્ર યજ્ઞ રક્ષા પ્રસંગ.

(૪) વિષ્ણુ આદિ દેવોનું પૂજા વિધાન.

૫ ગમે તે સાત પ્રશ્નોના ઉત્તર બે કે ત્રણ વાક્યોમાં આપો : ૧૪

(૧) અગ્નિપુરાણના મંગલાચરણનો શ્લોક લખો.

(૨) પુરાણને કયા સાહિત્ય સાથે સંબંધ છે ?

(૩) પ્રલયના પ્રકાર કેટલા ? કયા-કયા ?

(૪) પ્રતિસર્ગ માટે કયા-કયા પર્યાય વપરાય છે ?

(૫) દેવો કોના શ્રાપથી શ્રાપિત થયા, તેઓને હરિએ શું કહ્યું ?

(૬) વામને બલિ પાસે શું માગ્યું ? વામને વિરાટ બનીને શું કર્યું ?

(૭) ત્રીજો સર્ગ કયો કહેવાય છે ? તેમાં શું સર્જન થયું ?

- (૮) પરશુરામે પિતૃતર્પણ ક્યાં કર્યું ? તેમના પિતાનું નામ જણાવો.
- (૯) વર્ધની કલશ શાનાથી ભરેલો હોય છે ?
- (૧૦) અગ્નિપુરાણમાં વિષયોનું વર્ણન ક્યા પુરાણોમાં સ્પષ્ટ જોવા મળે છે ?
- (૧૧) ભરતનું મોસાળ ક્યાં હતું ? તેઓ અયોધ્યા છોડી ક્યાં રહ્યા ?
- (૧૨) બાણાસુરને શિવે શું વરદાન આપ્યું હતું ?